

E 15, Č. 1067, 15. 2. 2012, s. 22-23

Jan Mikulášek zbavil Větrnou hůrku sentimentality

► DIVADELNÍ RECENZE

Ladislav Vrchovský | Ostrava

Román Emily Brontëové *Na větrné hůrce* mnozí řadí do takzvané červené knihovny. Režisér Jan Mikulášek však ve slavném díle rozpoznal i hlubší rovnu osobních tragédií jednotlivých postav. Při své dramaturgii pro jeviště ostravského Divadla Petra Bezruče odstranil veškerý romantický a sentimentální balast a spolu s dramaturgyní Martou Ejbekovou vytvořil scénář o kořenech nenávisti a příčinách lidského neštěstí.

Výsledkem je temný obraz života bez lásky, bez ohleduplnosti, bez snahy o vzájemné porozumění, s jasným důrazem na zhoubné tendence naplňování vlastního cíle. Byť pouze naznačeno, přesto hlasitě zní i aktuální téma dneška: romská otázka, xenofobie a rasová nesnášenlivost.

Představení nemá přeštrávkou. Vše se rozjíždí jakoby zpomalně, úvod a vtažení diváka do děje je realizováno skrze vyprávění, při němž představitelé jednotlivých postav tu sedí, tu stojí u mikrofonu, a postupně přecházejí do situací a hereckého projevu. Některé přechody

Foto: Divadlo Petra Bezruče

z jedné do druhé roviny jsou však podobné výbuchům vášně, ať už jde o lásku, nenávist, nebo vražednou touhu.

Herecké výkony vysoké kvality odevzdávají všichni účinkující. Nalezenec Heathcliff v podání Tomáše Dastlíka děsí chladnou a plánovitou nenávistí, Sylvie Krupanská, která ztělesňuje obě Kateřiny, Heathcliffovu

první, jedinou a nenaplněnou lásku a posléze předmět jeho zášti, i její dceru, vytváří obraz nešťastného ženského

osudu zapříčiněného vlastní nerozhodností. Podobně jako ona se do paměti diváka vryje Isabela Terezy Vilišo-

► **Emily Brontëová:**
Na větrné hůrce
Divadlo Petra Bezruče
Ostrava
Režie: Jan Mikulášek
Hrají: Tomáš Dastlík,
Sylvie Krupanská
Premiéra: 3. února
Hodnocení: 90 %

Výrazná stylizace. Režisér Jan Mikulášek posouvá představitel hlavní rolí Tomáše Dastlíka a Sylvii Krupanskou k velmi netradičnímu pojetí herectví

vé i Nelly Kateřiny Krejčí. Že ženské postavy jsou zde až na Heathcliffa výraznější, je dáno předlohou, ne rozdílem v herecké práci.

Nutno zmínit ještě hudbu, kterou osobně Jan Mikulášek vybral s cílem pro atmosféru a gradaci.

Větrná hůrka ostravských Bezručů potvrzuje jedinečnost poetiky této scény v kontextu současného divadla. Kvality inscenace i herecké provedení opravňují k zařazení tohoto díla mezi kandidáty na inscenaci roku 2012.

Autor je spolupracovníkem redakce

Autorka: **Marta Harasimowicz**

CHYSTÁM SE ROZVRÁTIT STARÉ DOMY

Rozlehlá, nehostinná krajina severoanglického Yorkshiru. Neúrodnými vřesovišti zmítá vítr a nekonečné bouřky. Mezi bažinami jen zřídkakdy probleskne světlo osamocené lidské usedlosti. Příběh, který se zde odehraje, může být jen velmi klidný anebo velmi drásavý.

Tvorba sester Brontëových je řázena k romantismu, v mnohém však vybočuje. V precizně konstruovaných příbězích jen těžko najdeme dobová klíše. Brutalita zobrazeného světa v ničem nepřipomíná přepjatost gotických románů. V hrdínech zahlédneme odraz typicky romantických archetypů, velmi obtížně je ovšem přiřadíme ke slovníkovým schémátům. Z díla Brontëových se rozhodně nejvíc vyjímá kniha *Na Větrné hůrce* od prostřední sestry Emily, jež byla vydána v roce 1847 a až v průběhu 20. století byla doceněna natolik, aby se dostala do literárního kánonu. S moderní scénickou adaptací díla se na začátku letošního roku vrátila do Divadla Petra Bezruče jeho někdejší čelní postava – režisér Jan Mikulášek.

VICHŘICE ZÁVODILA S HROMEM

Na Větrné hůrce je příběhem o nejkрутějších podobách lidské vášně. Osudová láska urozené Kateřiny Earnshawové a cikánského nalezence Heathcliffa se hluboce promítne do života zúčastněných postav i jejich potomků a nechá vystoupit na povrch nenávisť v jejich rozličných podobách. Brutalita prostupuje všechny mezilidské vztahy – ať už se jedná o soky, milence, nebo rodiče a děti.

Dramatizace Jana Mikuláška a Marty Ljubkové původně monumentálnější děj předlohy poněkud osekala. Za necelé dvě hodiny představení, jež se hraje bez přestávky, uvidíme shrnutí toho nejpodstatnějšího z knihy. Stejně jako

DOKUD JÁ ŽIJU, NEODPOČÍVEJ V POKOJI

Mikulášek a Ljubková zbavili *Na Větrné hůrce* veškerých stop sentimentality (patrných například v nejznámější filmové adaptaci knihy z roku 1992). Jestliže si ve svém díle, přes všechnu brutalitu, Brontëová pohrává se zavedenými schématy milostného příběhu, v Mikuláškově představení z nich zbyl jen suchý fabulární rámeček (navíc byl zcela odstraněn moment závěrečné katarze). Rozhodně však inscenace není jen sledem násilných obrázků. Napomáhají tomu vynikající herecké výkony: především Sylvie

v originále a romantické literatuře obecně, je zde patrný synkretismus různých literárních druhů a výrazových prostředků. Vyprávěcí (a to doslova – jednotliví herci se střídají u mikrofonu a čtou úryvky z knihy nebo převyprávují příběh) pasáže přecházejí v dialogy či nonverbální emotivní projevy, ty zas v lyrické scéně, založené na gestice a práci s rekvizitami. Synkretismus je znát i ve výpravě z dílny Marka Čpina: scénografie a kostýmy v sobě spojují zcela moderní i historizující prvky. Integrální částí knižní předlohy jsou i popisy přírody, jejíž stav souzní s citovým laděním postav a dokresluje jejich osudy. Nejinak se děje i v Mikuláškově inscenaci: pomocí jednoduchých postupů (krajina promítaná na televizní obrazovce, voda rozlévaná z PET lahví, rozhazování kostek ledu a jablek) se tvůrcům daří navodit dojem bezútesného chladu a vlhka.

Krupanské v roli obou Kateřin, Tomáše Dastlíka jako Heathcliffa a Hindleyho Lukáše Mělníka. Ostravské představení ovšem zaujme po více stránkách: Promyšlenou symbolikou, povedenou aktualizací jazyka či groteskně hravými inscenačními a choreografickými nápady (Heathcliff pojídající svou manželku Izabelu), jež připomenou nejúspěšnější Mikuláškovy inscenace. V neposlední řadě je třeba zmínit metatextuální využití písně *Wuthering Heights* od Kate Bush, která se v promítaném klipu nápadně podobá na pódiu právě nadšeně trsající Kateřině.

Jedinou slabinou inscenace se zdá být jistá monotónnost, kterou způsobuje poměrně výrazné množství statických scén a délka inscenace. I tak se ale *Na Větrné hůrce* dá považovat za jeden ze zatím nejzdařilejších počínů této sezóny. ■■■

Emily Brontëová: *Na Větrné hůrce*, premiéra 3. února 2012, Divadlo Petra Bezruče

11017 PROSTRAČ, D. 395/19.4.2012, p. 26

Erupce agresivních vášní

Režisér **Jan Mikulášek** pro své experimenty rád vyhledává předlohy původně jevištní neurčené. Po oceňovaných brněnských titulech *Europeana*, *Nehádný půvab buržoazie* nebo *Trapná muka* uvedl v ostravském **Dívalde Petra Bezruče** (před časem mu šéfoval a soubor na jeho poetiku výborně „slyší“) scénickou verzi prózy **Emily Bronteové Na Větrné hůrce** (1847), na jejímž textu se podílela Marta Ljubková.

Vlastní úpravu slavného viktoriánského románu, vícekrát dramatizovaného a zfilmovaného, pojal s respektem ke kompozičně složitému klasickému příběhu, ale i s výrazně zesoučasňujícími akcenty: jako chronologicky propojovaný řetězec agresivního zla, gradujícího násilí a destruktivních vášní. Koření sice ve zrající osobní pomstychtivosti ponižovaného nalezence Heathcliffa (zlověstně netečný Tomáš Dastlík), avšak do charakteru romantického rozervance

se promítá rovněž obecnější, dnes aktuální problém rasové averze a existenciální vykořeněnosti. V sadisticky rafinované či opilecky primitivní krutosti si s ním nezadají ani další obyvatelé obou usedlostí, ztvárňováni ve dvou generacích týmiž interprety (obě Kateřiny Sylvie

Foto Tomáš Rula

Také v případě scénické verze prózy Na Větrné hůrce sáhl režisér Jan Mikulášek po předloze jevištní původně neurčené

Krupanské, otec a syn Earnshawové Lukáše Melníka).

Sevěné nonstop nastudování, kde funkci původních vyprávěčů, drozdovského nájemce Lockwooda a hospodyně Nelly, přebírají u mikrofonu různé postavy, pracuje se silnou expresivitou i cynickým chladem. Marek Cpin zasazuje naturalistické akce herců v civilních kostýmech do nevábného, blíže neidentifikovaného interiéru s využívanou velkou televizí v pozadí a se zrcadlovou plochou, v níž se odrážejí i diváci. Nacházejí se tu rozličné předměty (jablko, plastové láhve s vodou, kovové dětské káči), vstupující do děje s funkcí atmosférotvornou (hučící fén coby porvy vichru) a symbolickou (plyšový medvídek namísto dítěte, kufr jako rakev).

Po Evženu Oněginovi, Třech sestřích a Divoké kachně vytvářejí Bezručovci další milník Mikuláškově uměleckého vývoje.

■ **Vít Závodský**, divadelní publicista

Bezruči zkrotili vichr z Větrné hůrky

6.2.12

Jiří P. Kříž

Od prohlášení za velká romantická témata sester Brontëových, z nichž Emily je autorkou jediného románu Na Větrné hůrce, až po cynické označení jejího díla za červenou knihovnu, vyjadřují vztah k tomu cennému odkazu kritici a čtenáři.

Není náhodné, že po Evě Tálkové, která v roce 1974 v brněnském Divadle Na provázku stvořila podle jejího díla Bouřlivé

výšiny, nacházejí k tématu čas od času cestu i další experimentátoři.

Do ringu vrací ale Na Větrné hůrce rozhodným gestem teprve Jan Mikulášek v ostravském Divadle Petra Bezruče, které s jeho inscenací zahájilo provoz v rekonstruovaných prostorách.

Slovo, gesto, grimasa, choreografické repetice němých výkřiků fázují vyjádření nálady, činu, ale třeba i násilí a smrti. To všechno umocnilo příběh Emily

Brontëové v řádu uměleckého Mikuláškova vidění světa a vyjadřování rozporuplných pocitů jeho tvůrčí generace přihlížející stále znepokojeněji konci civilizace a lidství.

Proto režisér akcentoval postavu Heathcliffa (Tomáš Dastlík) v jakémisi až archetypálním obrazu násilí, bezcitu, zla, jehož původ hledíme v odstrkovanosti přehlíženého tvora, kterého osud předurčil k asociálnímu vnímání světa. Z romantického hrdiny vy-

tvořil Mikulášek existenciálního štvance.

V našich časech rozumíme takovému prototypu bastarda lépe než rozervaným motivacím pomstychtivé ublíženosti. Heathcliff je přece plno ve stále frustrovanější společnosti i ve vřesovištích partajní politiky.

Větší sílu a odolnost přisuzuje autor inscenace ve shodě s autorkou fatálním ženám, zastoupeným Na Větrné hůrce Kateřinou Earnshawovou (Sylvie Krupan-

ská) a Isabelou Lintonovou (Tereza Vilišová). Výkony to jsou uhrančivé.

Emily Brontëová: Na Větrné hůrce

Dramatizace Jan Mikulášek a Marta Ljubková. Režie a výběr hudby Jan Mikulášek. Premiéra 3. 2. v Divadle Petra Bezruče Ostrava.

Hodnocení

90 %

FOTO: TOMÁŠ RUTA

MILOSTNÝ TROJÚHELNÍK

Zleva Ondřej Brett jako slabošský Edgar, Sylvie Krupanská jako Kateřina a Tomáš Dastlík v roli Heathcliffa.

Ani náznak happy endu

Slavný milostný vztah Kateřiny a Heathcliffa ožívá od pátečního večera **V DIVADLE PETRA BEZRUČE**. Ostravská scéna se rozhodla nazkoušet inscenaci Na Větrné hůrce.

ZUZANA DRTILOVÁ

Zpracováním románu britské autorky Emily Brontëové (1818–1848) divadlo navazuje na linii klasických titulů, která před pěti lety začala uvedením Puškinova Evžena Oněgina. „Větrná hůrka je podle mě skvělým protilehem pro lidi, kteří rádi podléhají iluzi, že v minulosti se žilo lépe, že k sobě lidé byli ohleduplnější a že umění nebylo plné násilí a beznaděje. Protože tento starý román tuhle iluzi dokonale vyvrací,“ říká režisér Jan Mikulášek o předloze, kterou divadla inscenují jen velmi výjimečně. „Pro ty, kteří knihu nečetli, je to text příliš sentimentální, pro ty, kteří ji četli, jde o text příliš otevřený, hrubý a neutěšený,“ vysvětluje nezájem o tragický dramatický příběh režiséra.

Kam vede sobectví

O inscenaci vracející se do starých časů však nemůže být řeč – starobyklý retrospektivní rámec příběhu tvůrci odstranili. „Trochu nás děsil ten velký časový záběr a to, že vyprávíme osud vlastní dvou generací. Chvilí jsem myslel, že půjdou zdramatizovat jen první dvě třetiny románu. Ale nakonec

nás zaujalo téma, že děti ‚zdrárně‘ pokračují v tom, co načali jejich rodiče, takže jsme ten princip dvou generací neopustili. Je to zajímavé i v tom, že někteří herci hrají své vlastní děti. V rámci dnešního populárního pesimistického náhledu na realitu jsme vynechali náznak happy endu. Na ten už dnes nikdo nevěří,“ konstatuje Mikulášek a dodává, že jinak jde o velmi současný příběh.

„Je to vyprávění o lidech, kteří jsou stravováni svým egoismem, svými vlastními emocemi, svým bezbřehým sobectvím. A když už k někomu cítí něco víc než k sobě, tak je to vašeň, která je slepá a zničující,“ vysvětluje režisér. Východiskem z toho marasmu je podle něj uvědomit si, že jediný smysluplný vztah k životu je ten, který nás vede k poznání a uznání druhých.

„Velmi silně se nám tam taky rýsuje osud ‚nepřizpůsobivého‘ člověka, který je – i svým vlastním přičiněním – odsunut na okraj společnosti a který nakonec vnitřně ustne v pocitu, že ho všichni nenávidí a že nikdy nebude součástí komunity, ve které žije. A proto se mstí,“ upozorňuje režisér na důležitý nadčasový motiv.

Kdo by čekal, že jej představení vezme na temná romantická vřesoviště známá z románu, bude asi zklamaný – inscenace je zasazená do divadelní zkušebny. „Takové, jakou můžete najít skoro v každém divadle. Odporné dveře, zrcadlo, linoleum, televize, kazeták, špatný vzduch. To jsou prostory, ve kterých jsme většinu zkoušení zavření; a v takovýchto odosobně-

ných a odporných místech máme zkoušet něco, při čem se má lidem tajit dech. Je to směšné a kouzelné a trapné. Chtěli jsme vytvořit scénický prostor, který nebude zatěžkaný žádnými pseudointelektuálními asociacemi, žádnou plochou ilustrací, ale prostor, který má v sobě hravost,“ říká režisér.

Tradice je podezřelá

A upozorňuje, že půdorys inscenace je vlastně v něčem punkový. „Nebo divoký, chcete-li. Nabízí se otázka, co by v případě Hůrky vlastně znamenalo tradiční pojetí. Myslíme-li tím, že jde o maximální věrnost předloze, tak by před vámi defiloval zástup agresivních a vyšinutých postav, atmosféra strachu, úzkosti a samoty, situace plné násilí, citového vydírání, slabošství a vzteku. Já tady vidím jakýsi zárodek coolness dramatiky. V zásadě se ale děje pravý opak, například filmy, které se tváří, že jsou věrným obrazem předlohy, vynechávají pasáže, které se jako by nehodí do zidealizované představy o románu, a akcentují líbivé motivy, tady třeba obraz věčné lásky, a tváří se, že jde o tradiční a věrné pojetí.“

Jan Mikulášek je nejen režisérem inscenace, ale spolu s Martou Ljubkovou také spoluautorem dramaturgie. A jejich přístup objasňuje slovy: „Kdo se na divadle sám příliš často ohání slovem tradice, je mi vždycky něčím podezřelý. Já bych chtěl, abychom zachovali věrnost románu, a to právě tím, že ta nejkomplicovanější a nejnepříjemnější místa nevynecháme.“

zuzana.drtilova@mfdnes.cz